

Bono Zvonimir Šagi

Prag na trag, Četrdeset godina Drugog vatikanskog koncila,
KS, Zagreb 2006., str. 96.

Četrdeseta obljetnica završetka Drugog vatikanskog koncila potakla je poznatoga i uvaženoga katoličkoga teologa Bonu Zvonimira Šagija na objavu zbirke teološko-pastoralnih eseja u kojima kritički promišlja o provedbu Koncila u našoj Crkvi. Knjiga je podijeljena u dva dijela: 1. Opći pastoralni pogled; 2. Pogled na tijek liturgijske obnove.

U prvom dijelu promišljanja naš autor polazi od tvrdnje da je Drugi vatikanski koncil polazište nove teološko-pastoralne prakse. Možemo prepoznati dvije linije koncilske obnove: prva je teološka – obnova dijaloznog govora o Bogu, naviještanja i svjedočenje evanđelja na način da bude u dosluhu s vremenom u kojemu živimo; druga linija obnove predstavlja trud oko inkulturacije shvaćene kao unošenje kršćanstva u pojedinu kulturu.

U tom smislu, autor postavlja neka temeljna pitanja za prosudbu dosega koncilske obnove u pastoralnoj praksi: Koliko smo uspjeli po našim župama organizirati svjesnu liturgijsku zajednicu? Koliko u njoj imaju stvarnog, aktivnog udjela laika? Koliko je evangelizacijsko-katehetsko razmišljanje ušlo u mentalitet prosječnih vjernika? (str. 16.)

Osvrćući se na pokušaj «restauracije» i na tendencije konzerviranja koncilskih spoznaja, Šagi primjećuje da je «najveći paradoks u tome što se u sadašnjoj situaciji i proturječnim stavovima može naljepiti zaštitni znak», to jest da se na Koncil pozivaju i oni za koje to pozivanje zapravo znači «proces svođenja pokoncilskih strujanja na monolitni red kontroliranih spoznaja i modela». (str. 8)

Potreban je stoga novi stupanj prihvata Koncila, osobito u situaciji kada, nakon završetka državotvorne faze, «stojimo pred zadaćom stvaranja nove humane i moralne kvalitete višestranačke demokracije». Ovdje se autor kritički osvrće na «duhovnu i moralnu obnovu», tako često proklamiranu od strane Crkve.

Duhovna obnova u doba tranzicije našega društva se zaplela u bespuća sakraliziranja, u spomeničko mitologiziranje hrvatskih povijesnih stremljenja, u socijalno-etički nepromišljene modele pretvorbe na štetu radnika i sl., što je sve obezvrijedilo crkveno propovijedanje kojemu je nedostajao «jasniji socijalni vid evanđeoske poruke». «Umjesto jasne kritike postkomunističkog grabežljivog kapitalizma, i načina stvaranja kapitalističke elite, upotrijebili su socijalni nauk kao parolu za sijanje straha od tobožnjeg povratka komunizma. Pojedine pretežito politički orijentirane vjerničke tiskovine, kao i s njima povezani krugovi katoličkih laika, umjesto da su u evanđeoskom svjetlu kritički promišljali politiku i aktualne društvene procese, bavili su se pronalaženjem i ozloglašivanjem nekih, prema njihovu bojovnom habitusu, «lijevih» tendencija u Crkvi. Izmislili su etiketu «ljevi kler» (kao da bi neki «desni kler» bio više crkven) da bi vjernicima ogadili sve što je zvučalo kritički glede postojećeg stanja u društvu». (str. 30)

Sve to upućuje na hitnost izgrađivanja crkvene zajednice koja će biti mjesto nadahnuća, motivacije i glas socijalno-etičke korekture. Ovo se neće dogoditi ako se ne prihvati istina o sebi i drugima, ako se ne bude razvijala «otvorena i mirotvorna duhovnost» (str. 39) koju obilježava dijalog, uzajamno razumijevanje i opraštanje. U takvu duhovnost spada nužno i zadaća «dijaloga s ateistima, pa i s novim fundamentalistički isključivim ideolozima antiteistički shvaćenog sekularizma». (str. 51).

U drugom dijelu knjige Šagi se bavi najvažnijim izazovom sadašnjeg trenutka, a to je liturgijski pastoral. Njegova promišljanja su snažan glas za liturgiju Drugog vatikanskog koncila. Povratka, pa makar i «na mala vrata» (slučaj Lefebvre), na tridentinsku misu i latinski jezik bio bi kontraproduktivan.

Od osamdesetih godina prošlog stoljeća pa sve do sadašnjeg trenutka, smatra Šagi, nalazimo se u razdoblju koje vapi za produbljanjem liturgijske obnove. Trebamo novi liturgijski pokret zato što nema odgajanja aktivne crkvene svijesti laičkog

dijela Božjeg naroda bez liturgije i euharistijskog zajedništva. U liturgijskim slavljinama valja ponovno staviti u središte Isusa. U tom kontekstu, autor primjećuje sve slabije zanimanje za pravu liturgiju, dok raste «hodočasnički tip religioznosti danas koja se jedva razlikuje od izletničkog turizma.» (str. 84)

Jednu od najvažnijih uloga liturgije danas vidi u pročišćavanju pučke pobožnosti od suviše iracionalnosti i «čudesnosti». U svakom obliku pučke pobožnosti jako su istaknute dvije stvari: tradicionalnost i ritualnost. Izgubila se, međutim, interakcija između liturgije i pučke pobožnosti. Liturgija je uvijek uzimala iz pučke religioznosti i bila istodobno njezina inspiracija. Nažalost, kroz povijest kršćanstva došlo je između njih do razdvajanja. «Liturgija bi mogla pročišćavati pučke oblike i davati im nove poticaj razvitka. To se ne događa možda i zato što još uvijek nije prevladana barijera simbola. Obnova je išla na izvore, ali nije dovoljno pažnje posvetila suvremenom senzibilitetu, suvremenim oblicima religioznosti, da ih liturgijski vrednuje, kako bi se uspjeli afirmirati novi simboli. Mnogi stari kršćanski simboli više nisu dovoljno čitki za široke slojeve vjernika. Previše ih treba tumačiti, pa liturgija postaje suviše verbalistička.» (str. 71)

K tomu, potreban je kritički pogled iz same Crkve na liturgiju u kontekstu javnih skupova i njezinog medijskog praćenja kako se ne bi dogodila profanacija, to jest gubitak otajstvenog dodira sa svetim, s onim božanskim za čim čezne ljudsko srce. Oltar ne može biti mjesto «tek neke ovozemaljske grupne identifikacije, etničke, političke, tobože domoljubne, katkad i usko stranačke». (str. 79) Vrijedno je i zapažanje koje autor donosi s obzirom na medijsko propagiranje i razglašavanje «čudotvornih» iscjelitelja i propovjednika. «Liturgijski čin nije nikad senzacija. Gdje nam je u svemu Isus? Isusu nije trebala nikakva vješta reklama.» (str. 80)

Može se opravdano reći kako je ova knjižica svojom tematikom na crti trajnih preokupacija istinske koncilске obnove. Smatram da analiza i tematska struktura ponuđenih teološko-pastoralnih eseja pruža kvalitetne sugestije i kritičke opaske, te da predstavlja vrijedan poticaj za jednu otvorenu, teološki i dijaloški utemeljenu raspravu o dosezima koncilске obnove u Hrvatskoj.

Anđelko Domazet